



Lituanistinių mokyklų mokytojų iššūkiai ir kasdienybė: ir darbas, ir misija

Jei paklaustume savęs, ką žinome apie lituanistinę ugdymą užsienio šalyse ir kiek pažįstame mokyklų bei jose dirbančių mokytojų kasdienybę, ką atsakytume? Dažniausiai suvokti dalykų esmę galime tik praktiškai prie jų prisilietę. Dalijamės 6 šalių lituanistinių mokyklų mokytojų, viešėjusių Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) lituanistinių studijų kursuose, patirtimis ir išvalgomis. Jos liudija, kad šios mokyklos dažnai reikalauja didelio neatlygintino darbo, improvizacijų ir kūrybiškų sprendimų bendraujant su tėvais. Keturias savaites trukusiose studijose dalyvavo lituanistinių mokyklų atstovės iš Airijos, Vokietijos, Lenkijos, Belgijos, Ukrainos ir Norvegijos. Tai šalys, kuriose gyvenančios lietuvių bendruomenės skiriasi kone viskuo: migracijos tikslais ir istorija, tautinės tapatybės suvokimu, požiūriu į lietuvių kalbos išsaugojimą ir dvikalbystę, sėslumu ar demografinė sudėtimi.

Šie skirtumai neišvengiamai atsispindi ir šiose šalyse veikiančiose lituanistinėse mokyklose. Jei Airijoje, Dundalko mieste mokytis lietuvių kalbos renkasi ekonominių migrantų vaikai, tai Varšuvoje ir Belgijoje – diplomatų atžalos. Jei Kijeve tenka dirbti su ten gimusiais, nuolat šalyje gyvenančiais antros-trečios kartos lietuviais, tai Frankfurto, kaip ir Varšuvos mokykloje, vyksta didelė mokinių kaita, nes lietuvių migrantams tai daugiau tranzitiniai nei sėslaus gyvenimo miestai.



Mokytojų pasakojimuose šie kontrastai dar labiau sustiprėja išgirdus, kiek laiko kiekviena mokykla skiria lituanistiniam ugdymui. Štai Kijeve lietuvių kalbos mokoma kiekvieną sekmadienį po 5 val., Dundalke mokiniai renkasi kartą per savaitę ir mokosi 3-4 val. Tuo tarpu Rogolande, Norvegijoje susitikimai vyksta 2 kartus per mėnesį, todėl mokykla vadinama vaikų laisvalaikio centru.

Nepaisant šių skirtumų, iššūkiai, su kuriais susiduria mokytojos, yra gana panašūs: kaip dirbti su vaikais, kurių lietuvių kalbos žinios yra labai skirtingų lygių, kaip lietuvių kalbos mokyti tuos, kuriems lietuvių kalba yra antroji kalba, kaip iš visos jūros vadovėlių ir metodinių priemonių išsirinkti tinkamiausią, kaip ją adaptuoti, kaip sudominti vaikus, kaip motyvuoti tėvus, kaip ir, svarbiausia, kada ugdyti save?

„Improvizuotas“ lituanistinis ugdymas

Darbas lituanistinėje mokykloje yra savanoriška, dažniausiai neatlygintina veikla, kuriai ruoštis tenka laisvu nuo darbo ir asmeninio gyvenimo laiku. Ir nors egzistuoja gausus lituanistinio ugdymo medžiagos pasirinkimas – kas turėtų palengvinti mokytojo darbą -- kiekviena pamoka reikalauja atskiros pasiruošimo ir/arba improvizacijos.

Dažna mokyklėlė patiria mokytojų (žmonių, galinčių ir norinčių mokyti) ir specialistų (lietuvių kalbos, istorijos, muzikos), trūkumą, tad didelė dalis mokytojų

energijos tenka „improvizuotam“ mokymui. Pamokų metu reikia parinkti ne tik grupės specifiką geriausiai atitinkančią medžiagą, bet ir reaguoti į hiperaktyvų vaikų charakterį, jų gebėjimą susikaupti, į besikeičiančią situaciją mokykloje, negalint atvykti vienai ar kitai mokytojai, bei į tėvų pageidavimus.

Tėvai ir jų įsitraukimas taip pat yra lituanistinio ugdymo dalis. Jų dalyvavimas gali labai prisidėti prie mokyklėlės darbo sėkmės arba apsunkinti mokytojų darbą. Tad ši sritis taip pat reikalauja mokytojų improvizacijos.

„Laukiančių tėvų klubas“

Kalbant apie santykį su mokyklėlės lankančių vaikų tėvais, mokytojos beveik sutartinai akcentavo sunkumus, kylančius dėl tėvų nepasitenkinimo ir kritikos mokytojos pasirinktos darbo metodikos atžvilgiu. Anot mokytojų, viena iš nepasitenkinimo priežasčių – tėvų įsivaizdavimas, kiek ir ko turėtų būti mokoma (pvz. lietuvių kalbos gramatikos), galbūt pilnai neįsigilinus į lituanistinės mokyklos ypatumus ir kokie skirtingi ją lankančių vaikų kalbos lygiai, gebėjimai, motyvacija ir kiek laiko yra skiriama pamokoms. Tokia situacija sprendžiama kūrybiškai:

Kadangi mūsų dailės ir darbelių mokytoja gali dirbti tik kas antrą šeštadienį, tą šeštadienį, kada jos nėra, suskirsčiau į temas (Lietuvos paukščiai, Lietuvos augalai, mūsų kaimynai). Tas temas iškabinau ir tėvai užsirašė, kuris norės tą temą pravesti. Buvo labai įdomu, nes vaikai tikrai labai suklūsta. Ypač tas vaikas, kurio tėtis ar mama ruošiasi. Šis bendradarbiavimo būdas išties pasiteisino ir daugelis jau klausia, ar kitais mokslo metais tai irgi darysime. (Frankfurto lituanistinė mokykla)

Norvegijoje dirbanti mokytoja panašias veiklas, į kurias yra įtraukiami tėvai, pavadino „Laukiančių tėvų klubu“. Kol vaikai mokosi lietuvių kalbos, tėvams vyksta paskaitos jiems aktualiomis temomis. Anot mokytojos, tokių užsiėmimų rezultatai puikūs – buriama ir motyvuojama tėvų bendruomenė.

Pozityvus tėvų įsitraukimas į mokyklėlių veiklas būtų didelė pagalba mokytojai, kuriai tokiu atveju nereikėtų rūpintis mokinių išvykų organizavimu, mokyklos reikmenimis ar patalpų išlaikymu ir paieška.

Mokykla be vietos

Paklauskite savęs, kaip įsivaizduojate veikiančią užsienio šalies lituanistinę

mokyklą? Galbūt pirmos asociacijos siejasi su fiziniu pastatu ar patalpomis? Tiesą sakant, lituanistinė mokykla yra daugiau metafizinė nei fizinė sąvoka. Gana dažnai tokia mokykla neturi savo patalpų, kuriomis galėtų nuolat naudotis – jas nuomoja arba „skolinasi“. Iš to kyla visa aibė veiklos niuansų, tokių kaip pastovumo trūkumas, nesaugumas ir tai, jog nuomojamose patalpose nėra galimybės laikyti visos gausios mokomosios medžiagos, kuri atsiunčiama iš Lietuvos:

Čia ne tik mano svajonė, kad turėtume vietą, kur bet kada galėtume ateiti, kad knygos ten stovėtų, kad prieiga būtų kaip bet kuriame kultūros centre. Reikia vietos, kur galėtum būti nuolatos. Reikia pastovumo jausmo. Mes esam ambasadoj, bet neturim savo kambario. Mes tik sekmadieniais galim. Kiekvieną kartą reikia tartis, nes būna reiginiai kartais. Tada visai nebūna pamokų. Bet ambasadoj griežtai tik sekmadieniais. Darbo dienomis negalima. Bet čia jie mums dovaną padarė, nes jie neprivalo to daryt. Leidžia naudotis patalpomis nemokamai, 5 val. jau dvejus metus. Bet gali keistis situacija, nes mūsų vis klausia – „ar dar neradot patalpų“? (Kijevo lituanistinė mokykla)

Anot mokytojų, Lietuvos valstybės lėšos, skiriamos lituanistinių mokyklų projektinei veiklai, galėtų būti skiriamos patalpų nuomai arba, kitaip tariant, nuolat veikiančio lietuviybės centro palaikymui. Mokyklėlė su savo veikla, į kurią įtraukiami ir vaikų tėvai, dažnai tampa realiai veikiančiu lietuviybės centru ir neoficialia bendruomene, kurioje gali būti atpažįstamos ir sprendžiamos aktualiausios šių dienų lietuvių diasporos problemos. Viena jų – dvikalbystė ir požiūris į ją.

Ar turime ugdyti dvikalbystės sampratą?

Nemaža dalis lituanistinių mokyklėlių mokinių jau arba yra dvikalbiai, arba turi silpnus lietuvių kalbos įgūdžius. Šiuo atveju lietuvių kalba yra arba antroji, arba smarkiai dominuojama užsienio šalies kalbos. Tai būdinga tiek senosioms lietuvių bendruomenėms Rusijoje, Ukrainoje ar Pietų Amerikoje, tiek ir naujosioms (Airijoje, Jungtinėje Karalystėje). Tik priežastys yra skirtingos.

Jei Rusijos ar Ukrainos bendruomenėse antros ar trečios kartos lietuvių palikuonys lietuviškai jau beveik nekalba dėl asimiliacijos procesų ir istorinių aplinkybių, naujosiose lietuvių bendruomenėse dvikalbystė dažnai neturi pozityvaus palaikymo ir jos vertės suvokimo. Ji arba suprantama kaip silpnybė ir grėsmė vaiko integracijai toje šalyje, arba nėra skatinama ir palaikoma. Regis,

dvikalbystės nauda vaiko raidai nėra suvokiama:

Mokymai apie dvikalbystę turėtų būti viešinami populiariu metodu. Londono lietuvių spauda, „Pasaulio lietuvis“ ar per „Lituanicos“ televiziją rodyčiau. Taip, kaip jie įdeda Lietuvos šimtmečio veikėjus, taip įdėti apie dvikalbystę. Nes tai yra skaudi problema. Ir jeigu pusmetį transliuos, tegu vienam iš šimto įsidės į galvą. (Kijevo lituanistinė mokykla)

Tokių požiūrių į dvikalbystę nupasakojo ir mokytoja iš Airijos. Anot jos, į lituanistines mokyklas vaikus atvedantys lietuviai tėvai su jais kalba laužyta anglų kalba. Nors tokia situacija Lietuvos šiuolaikinės migracijos istorijoje nėra naujiena, verta atkreipti dėmesį, kad ji vis dar yra. Galbūt taip, kaip lietuvių emigracijos reiškinyje nėra reflektuojamas mūsų [švietimo sistemoje ir mokyklų programose](#), taip ir poreikis ugdyti dvikalbystės sampratą dar nėra pilnai suvokiamas.

Tuo tarpu moksliniai tyrimai ir metodikos, skirtos darbui su dvikalbiais vaikais, egzistuoja ir gali būti pasitelkti ne tik vaikų, bet ir tėvų edukacijai. Tad galbūt veiksminga būtų populiariai iškomunikuoti tyrimais paremtą žinutę, kad „gimtosios kalbos vartojimas namuose nedaro neigiamo poveikio vaiko antrosios kalbos raidai. Pradėjęs lankyti darželį, daugiau laiko praleisdamas valstybine kalba kalbančioje bendruomenėje, vaikas natūraliai išmoksta antrąją kalbą, todėl nebūtina nuo pat gimimo jam sudaryti vienakalbę aplinką. Patys gerai nemokėdami kalbos tėvai negali rodyti tinkamo kalbinio pavyzdžio, o pokalbių su vaiku tematika tampa labai ribota“. ([Antroji kalba ankstyvajame amžiuje](#), 2014)

Ką prarastume?

Parengė: Ingrida Celešiūtė, VDU

Nuotraukos: Jono Petronio, VDU





Paskelbta: pasauliolietuviai.lt